



BOEKSAMENVATTING

Titel: Walking away from terrorism. Accounts of disengagement from radical and extremist movements

Auteur: John Horgan

Uitgave: Routledge: New York 2009

De ogenschijnlijk eindeloze stroom nieuwe rekruten voor terroristische bewegingen wordt vergezeld door een even constante maar minder zichtbare uittocht van gewelddadige extremisten. Vergeleken met de academische hausse rond radicalisering, blijft de wetenschappelijke belangstelling voor disengagement evenwel nog achter. In deze publicatie betoogt Brits psycholoog John Horgan de kortzichtigheid van de impliciete gedachte dat terroristische groeperingen of individuen niet langer relevant zijn zodra ze het vuren gestaakt hebben. Vanuit het oogpunt van de onderzoeker is de terrorist immers *'never more relevant than when he or she is disengaged'* (p. 28). Aan de hand van interviews met zulke voormalige betrokkenen bij terroristische organisaties construeert Horgan hoe terroristen zelf betekenis geven aan hun verwikkeling in en vooral hun disengagement van terrorisme. Dat de resulterende studie veeleer een verkennend dan een verklarend karakter heeft, verhindert niet dat psychologische patronen geïdentificeerd worden waarop toekomstige interventies zich zouden kunnen stelen.

Horgan legt de theoretische basis voor zijn interviews in enige voorbereidende bespiegelingen op relevante thema's in de terroristische psychologie.

Om te beoordelen hoe individuen verweekeld raken in terrorisme, schieten discussies over profiling hun doel voorbij. Zo er al een empirisch ondersteunde definitie van een terroristische persoonlijkheid geformuleerd kan worden, is deze dermate veelomvattend dat daardoor elke praktische toepassing daarvan onuitvoerbaar wordt. Een veelbelovender benadering aanschouwt de verwikkeling in terrorisme als een geleidelijk proces, waarbij bredere sociale en politieke omstandigheden en de organisatorische dynamiek van terroristische groeperingen inwerken op individuele risicofactoren. Op die manier kan recht gedaan worden aan de complexiteit van de verwikkeling in terrorisme, dat voor verschillende mensen verschillende uitkomsten kent. Zelfs de kleinste terroristische netwerken hebben een

veelvoud aan rollen te verdelen. De aannemen van zulke rollen verloopt statisch noch lineair. Veeleer is er sprake van wisselwerking tussen de illegaliteit van gewelddadigheden tegen burgers - een grijs gebied dat ondersteunende activiteiten omvat- enerzijds en alleszins legale handelingen als vreedzame protesten of het bezoeken van bepaalde websites.

Als gedragingen die de terroristische zaak dienen meer behelzen dan gewelddadigheden, werpt zich de vraag op wat precies bedoeld wordt met disengagement. Ofschoon het misleidend is te stellen dat de uitvoerders van ondersteunende taken verwickeld zijn in terrorisme, zetten velen van hen zich in voor enige vorm van ontwrichting. Daarom moet onderscheid gemaakt worden tussen twee verbonden categorieën van disengagement. Van *psychologische disengagement* is sprake wanneer desillusie optreedt over de verwikkeling in terrorisme. Factoren die daarin een rol kunnen spelen zijn een incongruentie tussen de fantasieën over en de realiteit van verwikkeling in terrorisme; interne onenigheid over tactische kwesties; interne ideologische of politieke tegenstellingen; overspannenheid of veranderende persoonlijke prioriteiten. Van *fysieke disengagement* is sprake wanneer een gewelddadige rol verruild wordt voor een geweldsloze. Aanleiding daarvoor kan zowel een vrijwillig genomen beslissing zijn om de beweging te verlaten of in een andere functie te dienen, als een onvrijwillig opgelegde disciplinaire maatregelen door externe actoren.

Van in totaal tweeënvijftig afgenomen interviews met voormalig direct of indirect betrokkenen bij terrorisme, presenteert Horgan in dit boek een gevarieerde dwarsdoorsnede van zes case studies.

Weinig aansluiting vindend bij studiegenoten in Oslo, meldde 'Lars' zich aan bij de extreemrechtse Nationale Volkspartij. Een geleidelijke progressie van geweldsloze naar gewelddadige activiteiten culmineerde in een bomaanslag op een moskee. De fysieke disengagement van de daaropvolgende gevangenisstraf legde de basis voor zijn psychologische disengagement. Door contacten met buitenlandse medegevangenen en bestudering van de filosofie concludeerde hij dat hij klaar was met de beweging en omarmde hij een nieuwe identiteit als ex-lid.

Gefrustreerd over de straffeloosheid waarmee de IRA moordde, koos 'Alan' ervoor dienst te nemen in de Ulster Volunteer Force. Al voor zijn arrestatie was hij begonnen te twifelen aan de effectiviteit van het gebruik van geweld. In gevangenschap geconfronteerd met de commandostructuren van de beweging voltrok zich een proces van re-engagement, maar sinds zijn vrijlating heeft hij zich op verschillende manieren ingezet voor het vredesproces.

Ontdaan door het leed aangericht bij de invasie van Afghanistan, kwam 'Omar' in Groot-Brittannië in aanraking met ronselaars voor Al Qaeda. Spoedig wilde hij meer doen dan geld doneren en reisde hij af naar Pakistan. Op transport naar Afghanistan, gechoqueerd over de manier waarop de beweging Pakistanen als kanonnenvoer gebruikte, betaalde hij de chauffeur om rechtsomkeert te maken.

Teruggekomen in Londen opende hij een gemeenschapscentrum erop gericht te voorkomen dat radicale jonge moslims zich inlaten met geweld.

Vervuld van romantische ideeën over straatgevechten met Britse troepen, ging 'Michael' al op zijn vijftiende bij de IRA. Hij maakte snel carrière en op zijn twintigste voerde hij een moordcommando aan. De ervaring van het moorden en bovenal de harteloze woorden die zijn meerderen over de slachtoffers spraken deden hem de beweging de rug toekeren en optreden als informant voor de veiligheidsdiensten.

Als tiener tijdens de Noord-Ierse Troebelen, werd 'Doug' gedwongen toe te treden tot de Ulster Defence Association. Jarenlang leidde hij één van de meest gevreesde eenheden van haar militaire vleugel. In de gevangenis werd hij gewonnen voor het vredesproces, maar interne vetes binnen de beweging stonden invrijheidstelling meermaals in de weg. Nog altijd gezien als een gevaar, leeft hij onder surveillance in Schotland.

Nooit betrokken bij gewelddadigheden, werd Omar Bakri Mohammed na de aanslagen in Londen toch de toegang tot zijn thuisbasis in Groot-Brittannië ontzegd. In zijn ogen miste de Britse regering daarmee een kans, omdat hij als radicale prediker in staat is onvrede onder moslims naar niet-gewelddadige banen te kanaliseren. Volgens het door hem aangehangen 'convenant van veiligheid' is het voor moslims immers niet toegestaan geweld te gebruiken tegen een staat die hen bescherming biedt.

Horgan concludeert dat voormalige terroristen een belangrijke rol kunnen vervullen bij de preventie en disengagement van terrorisme. Als geloofwaardige ervaringsdeskundigen zijn zij in staat zowel aansluiting zoekenden als diep betrokkenen bij terroristische organisaties concurrerende '*communities of practice*' voor ogen te houden. Om vervolgens te bepalen in hoeverre het risico van re-engagement bestaat, bieden criminologische discussies over desistance interessante perspectieven. Middels de bestudering van individuele discoursen, zou dan vastgesteld moeten worden of sprake is van een tijdelijke terrorismestop of van een daadwerkelijk ingezet proces van de-radicalisering. Daarmee kan de aanzet gegeven worden tot een coherenter analyse van het succes van verschillende op het terugdringen van terrorisme gerichte programma's.

Colofon:

Deze samenvatting is geschreven door het Centrum voor Terrorisme en Contraterrorisme te Den Haag (CTC) in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties.

Disclaimer:

Deze samenvatting is met de grootste zorg samengesteld, doch, BZK aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid ten aanzien van mogelijke onjuistheden in deze recensie, noch vertegenwoordigt deze de mening van BZK.